

U SPOMEN

PROF. DR. SC. BRANIMIR LUKŠIĆ (1935.-2014.)

Prof. dr. sc. Branimir Lukšić, sveučilišni profesor u mirovini, preminuo je u Splitu 3. studenoga 2014. Iako je posljednjih mjeseci poboljšavao smrt ga je, na svoj način, iznenadila. Sutradan je, nakon sprovodnih obreda, u pratnji i molitvi svoje obitelji, supruge, sinova i unuka, bliže rodbine, prijatelja i znanaca sahranjen na splitskom groblju Lovrinac. Misa zadušnica je slavljena u župnoj crkvi Svete Obitelji na Sukoišanu. Splitsko-dalmatinski župan Zlatko Ževrnja sa svojim mu

je suradnicima, kao bivšem županu i uglednom profesoru, 6. studenoga priredio prigodnu komemoraciju u foajeu Splitskog narodnog kazališta, koje je bilo prepuno.

Životni put i radni vijek pokojnog Branimira tekli su u složenim društvenim okolnostima, a njegov odgoj, rad i zalaganje u širokoj otvorenosti prema znanju i humanim vrijednostima. Bio je načelani i odlučan, praktični vjernik i snažna osobnost, svjestan suputnik modernih kretanja i neumoran pobornik etičkih vrednota. U tim je suodnosima neumorno djelovao kao intelektualac i znanstvenik, ugledan profesor i kulturni djelatnik, pisac stručnih studija i reflektivni publicist, političar i rodoljub.

Rođen je u Splitu 23. listopada 1935. U ranim je godinama proživio nemire Drugog svjetskog rata, a nakon toga mučno poratno vrijeme i olovna razdoblja, komunističko jednonumlje i ideološke represije, domovinsko oslobađanje i demokratska kretanja, razvojne procese i kompleksne zastoje, složene krize nacionalne svijesti i strateških programa. Hrabro se sa svim nosio i unatoč brojnim smetnjama, neprilikama i poteškoćama bio vjeran vlastitom pozivu i radu, vjeri i kulturi, hrvatskoj samostalnosti i istinskom rodoljublju, zemlji i narodu.

U rodnom je gradu završio osnovnu školu i klasičnu gimnaziju a pravne studije na Zagrebačkom sveučilištu. U Zagrebu je također dvije godine pohađao filozofsko-teološke kolegije na Katoličkom

bogoslovnom fakultetu. Pravo je diplomirao 1959. Po povratku u rodni grad vršio je različite poslove i službe, ali nije zaboravio na daljnji studij i stručna usavršavanja. Na Zagrebačkom je sveučilištu 1967. magistrirao, a 1974. godine promoviran je u doktora znanosti.

Po naravi je bio okrenut javnom radu i angažmanu. U tom se određenju početkom i sredinom šezdesetih godina, u tijeku i po završetku Drugog vatikanskog koncila, svjesno angažirao u crkvenim programima. Sa Željkom Mardešićem i don Ivanom Cvitanovićem, u suradnji s biskupom Franom Franićem, sudjeluje u osnivanju te 1966. u pokretanju katoličke revije, časopisa *Crkva u svijetu*, u kojoj predano surađuje. Budući da je to bilo zazorno tadašnjim komunističkim vlastima, svoju je suradnju potpisivao pseudonimima: *Ego* i *Edo Marinković*. U nešto tolerantnijim vremenima, kad sam krajem 1969. preuzeo uredništvo *Crkve u svijetu*, više godina je bio i član Uredništva, te je do početka osamdesetih redovito surađivao. Kao suurednik i suradnik potpisivao se vlastitim imenom i prezimenom a zbog izravnih represija i problema sa zapošljavanjem sredinom sedamdesetih godina ponovno se počinje potpisivati drugim pseudonimom, Juraj Bužančić.

Od početka su ga rada u *Crkvi u svijetu* privlačile rasprave o filozofskim, društvenim i kulturalnim problemima, pri čemu je iznosio različite opcije i izražavao svoja gledišta o teorijskim i praktičnim pitanjima. Bio je stručan i kritičan, ali nije ulazio u političke prijepore. Međutim, onodobnom komunističkom jednoumlju to nije odgovaralo. Tako je, ni kriv ni dužan, zbog suradnje u *Crkvi u svijetu* i svojih stajališta, imao konkretnih neprilika, radi čega je sredinom 70-tih godina pomišljao i na odlazak u inozemstvo. Mogao je to i učiniti; engleski je i njemački pisao i govorio kao i hrvatski; dapače, imao je i određenih ponuda. Ipak, iz ljubavi prema rodnoj grudi i svom narodu odustao je. "Volim", rekao mi je, dok smo o tome razgovarali, "skromno živjeti u svojoj zemlji i u njoj se boriti za demokraciju i slobodu nego u inozemstvu postići karijeru i obilovati."

Profesorske su mu službe dugo bile nepristupačne. Duže je vrijeme stoga vršio službu prevoditelja za njemački i engleski jezik i ovjerovitelja službenih dokumenata na tim jezicima. U svezi s tim se tijekom osamdesetih češće javlja u stranim revijama nego u našim. Konačno je 1986. godine primljen na Ekonomski fakultet u Splitu, na kojemu je bio profesor trgovačkog prava do mirovine. Kao profesor i poslije kao umirovljenik povremeno je i honorarno radio, osobito na Mostarskom sveučilištu.

Tijekom Domovinskog rata i demokratskih promjena prof. Lukšić se posvećuje afirmaciji hrvatske samostalnosti za koju se, zbog povijesnih nepravda prema hrvatskom narodu, cijelog života zalagao. U tom je nadahnuću, iako u početku rezerviran, prihvatio politički angažman i kao član HDZ-a vršio značajne dužnosti u mjesnoj i lokalnoj upravi rodnoga grada i županije. Kad mu je prvi hrvatski demokratski Predsjednik dr. Franjo Tuđman predložio da prihvati službu župana – dobro se toga sjećam, i o tome smo raspravljali – s istinskim je respektom prihvatio i tu službu. Dužnost župana u Splitsko-dalmatinskoj županiji vršio je od 1997. do 2003. godine.

Političke su se okolnosti i stranački odnosi, nažalost, mijenjali, tako da je na izborima, zbog različitih stranačkih gledišta, jednom bio nositelj liste Hrvatskog bloka za županijsku skupštinu, a jednom (2007.) bio na kandidacijskoj listi HČSP-a za saborskog zastupnika. Stvari su tekle svojim tijekom pa nije dospio u Sabor. U mirovini se posvećuje stručnom radu i rodoljublju. U tim je razdobljima sabirao svoje uspomene i na javnim tribinama osvjetljavao procese društvenih kretanja i svjetske globalizacije te, što je posebno zapaženo, pisao stručne i političke priloge u kojima je širio poglede na našu domaću stvarnost i ukazivao na brojne opasnosti. Otvoreno je kritizirao jugo-tendencije i političku korupciju, zapostavljanje nacionalnih interesa i zanemarivanje stvarnih vrijednosti. Dovoljno mu o tome govore aktualizacijske zbirke: *Svjedok (ne)vremena* (1998.) i *Nedovršena Hrvatska* (2008.), u kojima se uzajamno susreću analize konkretnih prilika i opomene povijesne stvarnosti. Autor ih realistički prikazuje i kritički osvjetljuje.

Posebno je u tim svojim ogledima oštar prema komunističkom totalitarizmu i njegovim kamufliranim sljedbenicima u demokratskom sustavu i ozračju. Evo kako vehementno kritizira i denuncira njihove varke i kamuflaže: “Ti nekadašnji stjegonoše komunističkog obračuna s neistomišljenicima, ti ideološki inkvizitori, ti urednici i suradnici komitetskih medija, danas paradiraju kao zaštitnici pluralističke demokracije i branitelji ljudskih prava. Kojeg li cinizma! Ovi ideološki transvestiti ne predstavljaju ‘bjelosvjetsku zavjeru’, nego domaću zavjeru protiv hrvatske kakve-takve demokracije. Trebalo je nakon pada komunizma i u Hrvatskoj očistiti ploču i pisati demokraciju, pluralizam i idejnu snošljivost na tabli očišćenoj od metastaza nečovječne ideologije...”

Demokratičnost i neovisnost Hrvatske stalno su mu bile na srcu. U skladu s tim je respektirao političke stranke; no i prema

njima je bio načelan i kritičan. Imao je svoje vizije i opcije, a s time pristaše i oponente. Međutim, ono što je bitno, sustavno se zalagao za slogu i jedinstvo u istinskoj ljubavi prema svojoj Državi i narodu. Europske ga integracije i opća globalizacija poradi tih ideala nisu posebno privlačile. Zbog toga je, kad smo se odlučili za europsko zajedništvo, s razlogom upozoravao: “Kad čovjek prelazi iz užih granica vlastitoga u sveopće, univerzalno, bilo na vjerskom, kulturalnom ili političkom području, on ne smije prekinuti pupčanu vrpcu s onim što je njemu vlastito, konkretno, gdje on plete svoju povijest. To je ona stalna dijalektika spajanja univerzalnoga s partikularnim, dijalektika izlaska i povratka. Samo ono stablo može raširiti svoju krošnju koje pusti duboke korijene u zemlju u koju je posađeno.”

U tom je svjetlu, osjećajući duhovne i društvene izazove, svjesno napominjao: “Povijest nam svjedoči da složenije društvene tvorevine ne uklanjaju probleme i zla onih manje složenih, nego da te probleme uzdižu na višu razinu. Osim toga, na svakoj se višoj razini složenosti pojavljuju novi problemi i nova zla. Stoga nije spas u složenosti, nego u snazi faktora integracije koji podržava složenost. Integracija je mnogo veća na temelju duhovnoga i moralnoga zajedništva, nego političkoga ili gospodarskoga. Najveće jedinstvo Europe usprkos njezinoj različitosti bilo je u vrijeme kršćanske Europe...”

Sabirući u ovom kratkom *in memoriam* životne okolnosti, službe i dužnosti prof. Lukšića, spomenut ćemo također da je bio član više društava i ustanova. Konkretno: bio je član i revizor *Hrvatskog plemićkog zbora*, član *Hrvatskog udruženja za pomorsko pravo*, *Matice hrvatske*, *Hrvatskog filozofskog društva*, *Savjetodavnog vijeća Hrvatske udruge Benedikt* i *Hrvatskog nacionalnog etičkog sudišta*. Naravno, o životu i radu Branimira Lukšića moglo bi se još dosta toga reći; no ovom se prilikom moramo malo zaustaviti i na njegovu duhovnom liku, osobnosti i karakteru. Nema dvojbe, bio je snažna osobnost, dubok mislilac i rođeni intelektualac. Imao je jasne poglede i sigurna uvjerenja, izgrađeni lik i čvrsta stajališta u privatnom i javnom životu, u obitelji i društvu; koliko o nacionalnoj svijesti i povijesnim kretanjima, toliko o suvremenim kušnjama i trajnim vrijednostima.

Po naravnim je sposobnostima i stečenim znanjima bio višestruko stručan i poduzetan, zapravo autorski polivalentan: otvoren svom pravničkom pozivu i školskoj službi, pedagoškim i znanstvenim područjima, ali jednako tako filozofiji i teologiji, sociologiji i kulturi, etici i politici. Rado je o svemu raspravljao

i kritički pisao u različitim časopisima i glasilima, u stručnim i znanstvenim zbornicima, na hrvatskom jeziku, ali isto tako – što se vjerojatno manje zna – na engleskomu i njemačkomu, u svjetskim smotrama.¹

U tom je angažmanu veliki dio svog vijeka posvetio knjizi i refleksiji, osobnoj izgradnji i humanim razmišljanjima o čovjeku i društvu, ljudskoj naravi i iskonskoj zbilji. Etička su mu i opća filozofska područja s tih gledišta, osobito spoznajna teorija, noetika i kritika, bila referentna preokupacija, najčešće u percepciji povijesne zbilje i konačne sudbine. U svezi s tim je u *Crkvi u svijetu* i u uvažanim stranim časopisima objavio brojne priloge, članke i rasprave. Podsjetimo samo na neke: *Napredak ili susret, Izazov vremena, Prilog problemu alijenacije, Dijalog ili monolog, Pravo i ljudska narav, Etika i spoznaja, Zakoni i moral, Etika i odgovornost*. Zanimljiva su mu ta razmišljanja i izlaganja. Ne ćemo ih predstavljati i obrazlagati; samo ćemo sažeto reći da ih je slojevito i razložno pisao s ciljem da naglasi jasne suodnose racionalne spoznaje i vrijednosnih načela, da upozori kako razumna spoznaja i objektivistička etika nisu priče ili fikcije, nego imanentne zbiljnosti koje u sebi nose iskonske vrijednosti i dužnosti.

Neke je priloge i razmišljanja o tome sabrao, redigirao i objavio u posebnom izdanju. Primjerice, u slojevitoj se studiji *Pravo i etika: odnos bitka i vrijednosti*, objavljenoj 1995., nalaze znanstvene analize i jasne refleksije o ontološkim temeljima i aksiološkim postulatima, dok se u aktualizacijskim zbirka *Svjedok (ne) vremena* (1998.) i *Nedovršena Hrvatska* (2008.) izravno susreću povijesne stvarnosti i praktične vrijednosti; autor ih realistički izlaže i kritički osvjetljuje. Uz ta ćemo djela spomenuti još dvije knjige pravnih sadržaja i profesorskih formulacija: *Tegljenje u pomorskom pravu i pravu unutrašnje plovidbe* (1976.) i *Trgovačko pravo* (2000.).

Mnogo je toga vrijedno u tekstovima i javnim izlaganjima profesora Lukšića, poglavito kad je riječ o bitku i vrijednosti, pravu i ljudskoj naravi, ontologiji i spoznaji, etici i odgovornosti, hrvatskoj zbilji i politici. Često je o tome pisao i raspravljao. Istini za volju, imao je svoj stil, pristupe i metode. Ponekad se stoga u pisanim tekstovima i stručnim izlaganjima doživljava stilski složenim i

¹ Primjerice: *Archives for Philosophy of Law and Social Philosophy* (Stuttgart), *Rechtstheorie* (Berlin), *Rivista Internazionale di Filosofia del Diritto* (Milano); usp. D. Šimundža, Filozofska analiza suvremenih etičko-pravnih pitanja, *Crkva u svijetu* 23 (1988.), 2, 177-179.

tematski zahtjevnim autorom. Doista, bio je stručan i zahtjevan, ali isto tako dijaloški otvoren, postupan i logičan. Iako se naizgled u nastupima i razgovorima osjećala njegova superiornost i u tom smislu prividna zatvorenost, dobro znam da je itekako bio dijaloški raspoložen i tematski komunikativan. Dapače, dijalog ga je posebno zanimao. Volio je stručno razgovarati i raspravljati. I o tome je pisao. U *Crkvi u svijetu* je 1967. objavio spomenuti prilog *Dijalog ili monolog*, u kojemu sociološki i psihološki obrađuje društveno značenje dijaloga i pokazuje osobnu želju za dijaloškim susretima.

Profesor Lukšić je, zaključit ćemo, bio misaon filozofski pisac i znanstvenik, iskreni vjernik i dobronamjerni političar. Istina mu je bila na prvom mjestu. Nikada se nije ustručavao izreći i zastupati ono što je doživljavao kao istinu. Vjera mu je pritom, s pogledom na iskonske vrijednosti i životna shvaćanja, bila refleksivna odrednica. Ipak, i to ćemo napomenuti, ništa nije primao zdravo za gotovo. Po naravi je bio analitičan i kritičan. S tih je gledišta znao propitkivati i vjersku stvarnost, poglavito crkvene odredbe, pristupe i postupke. No, nema dvojbe, vjerska mu je misao bila velika vrijednost i središnja orijentacija. U tom ga smislu, vidim, pojedini kritičari i novinari na portalima i u kratkim obavijestima spominju kao „katoličkog intelektualca“. Očito dobro misle, ali pojmovi im nisu sasvim jasni. Intelektualac je intelektualac, ma tko bio i što radio. Ne trebaju mu dodatna tumačenja.

Prof. Lukšić je bio katolik i intelektualac, u to nema sumnje. Ja rekoh rođeni intelektualac koji je racionalno istraživao i inteligentno razmišljao, te tako došao do stvarne spoznaje i duboke svijesti: da su kršćanske istine i evanđeoska poruka temelj i nadahnuće ljudske osobne i društvene stvarnosti, moralnih shvaćanja i humanih odnosa, životne zbilje i konačnoga smisla.

Drago Šimundža
drago.simundza@st.t-com.hr